

אבידב ליפסקר המיסה

הקללה הראשונה: אם לא תאמינו כי לא תאמנו

הם מְדַגְגִים אותי,
ישו טוב שלי,
הם מְדַגְגִים אותי אֶל הַנֶּהָר.

הם שוֹתְקִים שָׁם,
ישו טוב שלי,
אֵת חֲלוּמֵי הֵם מְטַבְּעִים שָׁם בְּרִשְׁתָּם.

נִפְתִּיתִי, ישו טוב שלי, נִפְתִּיתִי,
וְאֵת נִפְשֵׁי הֵם צָרוּ,
תּוֹלַעַת מִתְעַוְּתוֹת בְּקֶרֶס חֲכָתָם.

כשטיפס במעלה הגבעה, התעבתה סביבו שיבולת השועל כאילו תיעשה אט אט, עד ששיגיע אל לב החווה של טְדֵאוּשׁ, לגוש עבה, סמיך וירוק שיסתיר את מבואות החווה ואת הגבעות הרחוקות של פּוֹדְגוֹרְנֵה, ולא יוכל לראות עוד את פיתוליו המכסיפים של הוויסלה, שמימיו האהובים הם אותם מים שליד ביתו שלו על גבעת כנסיית נְאוּוֹל שמעבר לנהר. עֵבָה, עֵבָה השיבולת בשנה המבורכת הזו, חיכך בכפותיו המיוזעות מאחורי גב נוטה קדימה אל השביל העולה, נזהר שלא יסתבכו שולי שלמת הכמורה השחורה בין רגליו וייכשל אל החום הבוצי והרשן של השביל שהצמיח שְׁרָרֶת דשא עשב רחבה וגבוהה, מוריקה ומרימה ראש גם בין מדרסי הגלגלים של עגלות העץ הטעונות בגלילי ירק ענקיים למלא את כרסותיהם של סוסי קְרָקוּב. גֵבַה הירוק מכל צדדיו, ולא ראה את קצה הגבעה עוד, וגם סביבותיו נעלמו ממנו. בתוך הדשן הזה התקצרה נשימתו עוד ועוד כאילו באה ברכת השנה הזו לחנוק אותו ברוב טובה השופע, וכך גם אותם

אגלים רטובים וגדולים המצמררים את גבו בירידתם מן הצוואר ונאספים אל מתחת לאזור מותניו מבקשים להטביעו, ומחה בייאוש באצבעות עבות, רכות ולחות את פניו ועורפו והחליקן בעשב ממקום החיבור סמוך לשורש אל מעלה הגבעולים הקרירים האסופים בידו ועד לבלוריות הרכות ששמש הצהריים חיממה אותן, ועדיין היה ממלמל בפליאה, שנה טובה כל כך, שנה טובה כל כך.

ראה לבסוף את חיוכה צהוב השיניים של אחותו בין שתי הידיים המנפנות לשלום ונבעת – כמו הסוס, נחרד, כמו הסוס, שבעט בסתיו בטף אוש שרכן לבדוק את נעל הפרסה האחורית ונבעט אל תוך פיו ונקרעה ממנו לסתו התחתונה ושתת דם מול שמים משחירים בעננים כבדים ומול עיניו הרטובות של הסוס הלועס, עד שבאו והתערפלו למולו גם פניה המתעוותות של אָנָה, שאימת חצי פניו והלשון השמוטה עד לצוואר גירשה מהן כל חמלה ונותרה בהן רק זוועה של צרחה נבלעת אל הגרון פנימה והבהילה את יאנוש ומרינה מן החצר האחורית אל הבית פנימה, דוחקת את ראשם לרבוקה אחת תחת סינרה המרוכב, וננעלה איתם בלא בכי עד שרפתה ממנה הזוועה המחייכת בשיני דם ובלשון משורבבת, ויצאה וכלאה אותם בבית ומיהרה להביא את הרופא ואותו מן הכנסייה שבגבעת הוואן־ול מהלך כל שעות הגסיסה אל טדאוש המת, שרק הוא והרופא טיפלו בו באגדים להתקין את הלסת הניתקת אל הראש המוצף דם בגלגול הרצועות הלכנות שנסתפגו מהר בדם משחיר, מצליבים שוב ושוב את ידיהם עליו ועל גופם הרועד מאימה ומגועל. אחרי שגמרו ואמר לשחוט את הסוס הקטלן ומכרו את בשרו המבותר ואת עורו לקצבים ולרצענים שבשוק החומה שברחוב בֶּשְׁטוּבָה, נודעזע פתאום מן הצחוק מופשל־השפה של הראש הכרות שחשף שיניים צהובות וגדולות בדיוק כמו של אנה, בדיוק כמו של אנה, ובושה נוראה הציפה אותו גם עתה, כשניסה לא לראות בחיוכה של אחותו כשבירך אותה בירידתה מן השביל המאובק במבט מושפל וחומק הצידה והושיט לה את כפתו הכבדה והרכה לנשיקה ברכינה ענווה ומצטודדת קמעה, שקנה לו בימי לימודיו בקולגיום התאולוגי.

הלחם והצלי המעושן הונחו על מפת הפשתן מול מושבו, ועדיין היה מבטו נעוץ במדרס העפר שלרגליו, שמעולם לא רוצף ונעשה כחרס קשה ומבהיק ממדרך הסוליות הגסות שעברו עליו פנימה וחוצה עם כל עגלה מכורה של שיבולת שועל, והודק משומן הבישול הנדרס עליו. פרש את גלימתו על ברכיו כדי שיוכל לשלב את רגליו זו על גבי זו, הרחיב את חגורתו ומתח את שרווליו עד מעל פרקי ידיו, והחליק בשקט רב את חלקו העליון של הבגד, כאילו הוא והיא ממתנינים לסופו של המעשה הזה, שבו יתיישב סדר עולמו שנפרע בחיוך

הסוס שהבעיתה אליו בשביל. ואף שהרגיש בתחינתה השותקת והרועדת לבקוע את אילמותו, משך בידה לשבת לידו וניענע בסירוב רך ותקיף את כף ידו השנייה כשביקשה להזמין גם את הילדים פנימה. טיפל ברממה עקשנית בלחם ובבשר, מזג את קוואס הלחם החום אל ספליהם ועיבה את הרממה הכפויה בעיניים עצומות בכרכה ממולמלת ובלחש נמוך וארוך מן הרגיל, ועודו אוזח בכף ידה כאילו לשם הברכה הזו על אוכלם, וכאילו הולך ונמשך טקס ארוך ליד השולחן הכבד, והיא רק משמשתו בקודש ואסורה בדיבור, שלשמו דווקא ביקשה שיבוא וישמע כמה רעות פה השעות וכמה מייראים אותה מעשי הילדים, ובמיוחד יאנוש שלה, וכמה נוראים הם הקולות שפיסות היער של פוֹדְגוֹרְז'ה המתחככות בגדרות החווה משמיעות מקרחותיהן בְּיָמִים וּבְלֵילוֹת, וכמה עזובה היא מטדאוש המת ועתה גם מאחיה המשתקע בְּעֵינָיִם כסויות עפעפיים כהים וכבדים בכמורה חשוקת השפתים שלו.

התרצה לה רק כשנטלה את כף ידו הרפה מאִירֶצוֹן בכפָּתה, שאין בין עצמות פרקיה לעורה אלא ורידים מגוידים, והוציאה אותו מן הבית דרך פתחו האחורי אל עֲרָמוֹת נמוכות ולחות של עצים חטובים ואל יריעות הבר הלבנות שטפחו בפניהם בחבטות רטובות מחבלי הכביסה המתוחים לרוחב חצר ספוגת ריח סבון ועץ שחוב, ושוב כבדה נשימתו והלך והתלבט אחרי צעדיה המהירים אל גדר הענפים הקלועים המקיפה את הבית, וכשיצא עמה משם וראה את עורפה הצר צומח מן הצווארון המעומלן הלבן של בגד החג שלבשה אל מקלעת השֵעֵר הצהוב מעליו, נשכחו ממנו פני אחותו ונזכרה לו רק עדנתה מימים רחוקים, ולרגע נכמר אליה מאוד והשווה את צעדיו לצעדיה עד שהלכו שניהם יחד, והיא קוראת בקול גבוה ומצטווה ליאנוש ולמרינה ומבריחה עופות כבדים מן העשב הגבוה, וקריאותיה דוחפות את הציוצים המבוהלים כשובל אחר המעוף הנדחף אל שוליו הרחוקים של העשב, עד שהם נעשים לעננה קטנה מגורגרת ואפורה על פאת היער שבגבעות ממול, והדי הקולות הצווחים והמצייצים שבים אליהם מעורבבים עם משב רוח חרבה שמכה בפניהם מן העומק הירוק. בחצי השביל היורד אל הגבעה שמאחורי הבית נעצרו והשקיפו אל הגבעות שירקותן הצטללה, כאילו יפלה מבטם את התכלת המוריקה ויצוד את הילדים מתוכה, וגווע קולה ונשנק מחרדת הידיעה כי שוב יאנוש נוטל את מרינה הרחק מעבר לגדרות החווה אל הגדרות האסורות, במקום שגם השיבולת כבר לא תהיה נקצרת לעולם.

וכשקצה נפשו בהליכה שריבבה את נעליו באדמה שחורה ודביקה ולא יכול היה להשיג את טעם החרדה לילדיה ולשיטוט התמים בשולי החווה, ניצוד לפתע דבר מה בתוכו מול השיממון הגבעי הירוק ההולך ונמשך מעבר

למשוכות המקיפות את החווה עד לחלקות היער הקטנות, והלך הלאה מעבר למה שהצטרך לו מכוח היד המושכת אותו להשקיף רגע בקרעים הירוקים הכהים ובכיכרות העשב שניבעו בקימורים הרכים של הגבעות ובתכונה של הטורים הנמלוליים והעסקניים הרוחשים שם הלך ושוב, נושאים משאם כמו אל קן נבנה בקרחות היער, שקולותיהן מגיעים מעורבבים בקולות פצפוף זעירים כעין אותם שמשמיעים עצי הלבנה שבחצרו בחורפים קפואים, ומילמל לעצמו בקול שנסחף ברוח אל אנה, ובכך לכאן מקְזִמְרִין, לכאן מביאים אותם מבתיהם, וכשהינהנה לו כאילו לכך חיכתה מאז ביקשה להביא לפניו את הילדים אל מטבחה, משך את ידה אליו והחזירה בבהילות אל השביל העולה לחצר האחורית, מונע ממנה בחיפזון הזה את הדיבור, עפעפיו שמוטים מטה ושוב הוא רואה לפניו רק את צמות נעליו.

שתקו ליד גוש הבשר המעושן והשאריות שעל הצלחות, ושתקו ליד דלת הבית, ושתקו גם בפרידתם, ואף על פי שזכר לשאול מה על יאנוש ומרינה המתרוצצים רחוק מעבר לגדרות — לא שאל, והתווה לה צלב לברכה ושוב עצם את עיניו כשחייכה אליו להשיב לו על ברכתו, ניחם אותה שיהיה בלא הילדים הפעם. במורד השביל הפונה אל ביתו שבגבעת הוואוול מצדו האחר של הנהר הוסיפו לנמלל בגבו טורים שחורים שמקרחות היער של פוֹדְגוֹרְדִּיה, ובירידתו מטה ראה לפניו את בתי קְזִמְרִין הרחוקים בדולים מן העיר ומצטופפים סמוך סמוך אל הנהר. עשאוּם כאילו יהיו קרובים לטביעה — היררר ורחק מעצמו את טרדותיו בנעימה משכרת: מְאֲרֶשׁ, דְּמְבְרוֹבְסְקִי — צְעֵד מְרִנִין, / מְאֲדְמוֹת אֵיטְלֵהָ — שְׁמָה, לְפּוֹלִין! וכדורס את גשר פֵּילְסוֹדְסְקִי כמו לערסלו בטלטה לא מוחשת, מיהר להגיע אל גבעת הכנסייה טרם חֲשְׁכָה והוסיף לקצוב את צעדיו: זו הוֹיֶסְלֵה וגְדוֹתִיהָ נַחְצָה, / ולְפּוֹלְנִים כֶּךָ נְהִיָה.

*

הקללה השנייה: אֵל אֲשֶׁר אָנִי הוֹלֵךְ שְׁמָה לֹא תוּכַל עֲתָה לְלַכֵּת אַחֲרַי / אֶךְ אַחֲרֵי־כֵן תֵּלֵךְ אַחֲרַי

כְּמוֹ אַגְסִים בְּלֵילָה,

שְׂרוּחוֹת הַקּוֹץ הָרְעוֹת הַפִּילּוֹם קְטוּפִים.

כְּמוֹ אַגְסִים בְּלֵילָה,

אֵל פְּנֵי הָאֲדָמָה הֵם נִחְבָּטִים.
 כְּמוֹ אֲגָסִים בְּלֵילָה,
 לְתוֹךְ הָאֲדָמָה הֵם רְקָבִים וְנִסְפָּגִים,
 תּוֹסְסִים — וְאֵל הַשָּׁרִשִׁים עוֹלִים,
 שָׂבִים שָׁנָה אַחַר שָׁנָה בְּקִלְלַת הָעֶפְצָה
 כְּמוֹ אֲגָסִים בְּלֵילָה,
 בְּפֶה יָבֵשׁ, בְּנֶפֶשׁ חֲרָרָה.

אנה בשמלה רחבה ומתנפנת ברוח העזה הנושבת תמיד על רחבת הנואָוול, יאנוש גבוה ממנה בחולצתו הלבנה, ומרינה בצדו השני וסודרה מכה בכנפותיו על פניה ועל גופו של יאנוש — לְבוּ פג בו ממראה הברכה העתיקה והמקוללת הזו של שתי נשים ונער הגזורים לקראתו ממסגרת האבן של שער כנסיית בְּרִנְרֵד, נרחפים קדימה אליו ומסתערים עם הרוח על עמידתו השקטה והמחכה ברחבה. הן הכיר כבר את הסערות האלה הממשמשות לבוא מידה הדוחפת של אנה מאחורי גבו של יאנוש ודוחקת בו להיכבש בידי דודו. וכאילו לא הרוח היא המטפחה את בגדיהם הלבנים והרחבים אלא היד היא הדוחפת להביא את שלושתם בפניו קירבה עתה את הסיעה המשולשת בגלי בר מתנפנים ומסתבכים זה בזה לְחִלוֹת את פניו.

ברחבת הַקְּפֵלָה פנימה שָׁקֵט הכול ועמדו איש לעצמו והוא הכין את בגדיו בקיטון האחורי, עוטה את צעיפו השחור ומצנפתו ומתיישב בתא העץ שליד קיר הקפלה. עודו מסיט את וילון הקטיפה התלוי על טבעות הפליז, ראה את אנה מקיפה את הנער באותו חיבוק שבו היתה חונקת את סירובו המתפתל בשנותיו הראשונות שהיה ניעור מאוחר בלילותיהן הקפואים, רועד בכותונתו ומטפס על גבי כיסא ומוציא מכד התחמיצים פיסות לפת וסלק נְקֻשׁוֹת וכוססן בלילות בחריקה שקטה במיטתו, מסיימן וקם כסהרורי־כְּפֹת לטעם החמוץ ונוטל וכוסס עוד ועוד, ובאותו חיבוק חונק של אִמו היה מכחיש בככי מבוהל את כסיסותיו גם מול פרחי האודם המרשיעים שפרחו עם בוקר על כריתו, על הסדינים ועל הכסות הלבנות, ואף שהוורידו מְחֻבְטוֹת מערוך העץ שחבטה בהם אנה בְּעֶרְבָה הרתוחה בחצר, לא הליבינו עוד, ונעשו לקניינו שלו כלבד, כדי שלא יפרחו פרחי הלילה האדמדמים בכל מצעי הפשתן הלבנים שבבית, ומצעיו שלו הוורידו תחת ידיה החובטות של אנה והאדימו וחוזר חלילה, גם אחר שאמר במצוות דודו המוודה אין־ספור פעמים את יֵשׁוּ וּמִלְאָכִיו הַשּׁוֹמְרִים אוֹתִי; וכך חוֹפֵק גם כשהתחלפו פרחי האודם בקרישי לובן מאפירים

ומתפוררים, ודודו הובהל להחזיקו בכפות ידי הנער שפרקיהן כבר צימחו והם עתה מוארכים וציפורניהם ארוכות וקשות ואחוזות בידי השמנמנות והלחות של דודו בבושה שונאת ומאזינה באימה לסודותיו שלו שנלחשים על אוזנו, על אלוהיו שרואה לחטאים מבעד למעבה האפלה של חדרו בלילות, ועל העיניים הטובות של מלאכיו המזילות דמעות אל תוך מצעיו כשהן רואות שם את עיני השטן ושלוחיו מציצות בין אצבעות ידיו אלה – ובכך, באותו חיבוק, הביאה אותו עתה שוב אל דודו כרי שיספר בקולות הנעלמים שעל גבעות פוֹדְגוֹרְזָה, והנער מפתיע אותם ונכבש מאוד לרצונה וממהר לכרוע על הדרגש הנמוך המרופד קטיפה חומה מהעבר השני של מחיצת העץ וסורג העץ המגולף ורדים ומלאכים שמחליק אט אט על המסילה ונסגר בפניו, וצל צדודית גולגולתו של הרוד המוודה משחיר בין ורדים ומלאכים, והנער הולך ומפרש לאוזן הסמוכה לסורג העץ את הקולות הנסתרים של גבעות פוֹדְגוֹרְזָה, וסיפר בקולות של אלה שהביאו אותם לשם, וּבְמָה שכרתו ביער וּבְמָה שבנו להם שם וּבְמָה שסרתו, ופירש לו גם בְּקוֹלוֹת מצטווחים וּבְקוֹלוֹת חופרים, וגם פירש לו בְּקוֹלוֹת בוכים וּבְקוֹלוֹת פוקדים, וכשהתפרש לה לגולגולת בתא האפלולי יותר ממה שהצטרכה לו, והיד השמנמנה ניסתה להסיט את הוורדים והמלאכים ממסילתם הצידה, השיב יאנוש בשקט שונא את הוורדים והמלאכים למקומם הראוי והשלים את פירושו לקולות הרחוקים בפוֹדְגוֹרְזָה וגם השמיע לה לגולגולת המחרישה בצדודית רכונה בספיקת ידיים קצרה וחדה קול נפץ יבש, ובספיקת כפות קעורות קול רך ולח של טפיחת גופים, והד קולן של כפותיו הסופקות של יאנוש התרומם מתא העץ אל תקרת הקפלה כהד קולם של כנפי יונה כשהיא מטפחת בכנפיה מתרפקת ואובדת אל קשתות האבן הקרה למעלה ונוחתת מטה ונחה בכנפי עץ פרושות חומות וגלופות יפהיפה של היונה הברוכה המשקיפה בעיניים טובות מכותרת העץ של התא על המלאכים ועל הוורדים.

כשניתנה לו לְדוֹד המוודה הרשות לחדול מלשמוע, קם יאנוש מן התא הצר, טפח טפיחה כפולה על ברכיו כאילו כרע על שביל מאובק העולה אל ביתו בחווה, יישר את קפלי מכנסיו, תחב את שולי חולצתו הלבנה מגבו אל תוך מכנסיו השחורים, נעמד מול אָמו ואמר בחיורון מנצח – ועכשיו מרינה.

כשהוא ישוב על כיסאו בתא־המוודה, ניסה להינחם במראה החיור והשתוק של אחייניתו הבהירה ונזכר שוב במראיתה העטופה שפעת בד מתנופפת ברחבה המוצפת אור ורוח, וכמעט נשכחו ממנו הקולות הרחוקים שפירש לו יאנוש, ולבו השיב לו קול המיית הד רחוק, חגיגי ומנחם, עוד פוֹלִין שָׁם לֹא נִכְחָדָה, אִם

נִפְשָׁנוּ בְּנוֹ תִּיָּהּ, וְרִיכֵךְ אֵלֶיָּהּ בְּדִיבּוֹר דּוּדֵי וּמְפוּיִס, כְּאִילוֹ עֵתִידָהּ הִיא לֹמֵר דְּבָרִים
שֶׁל סֵתֵם וְהוּא יִצְוֶה אוֹתָהּ בְּקוֹל טוֹב עַל "אֲוֶה מְרִיָּה", אֲלֵא שֶׁהִיפָחוּת הַחֲנוּקוֹת
שֶׁבָאוּ מֵאֲפֻלּוּלִית הַתָּא הֵעִירוֹ קֶשֶׁב שֶׁשָׁקַע בְּהַמִּיִּת הַשִּׁיר הַמִּנְחָמַת וְהִשִּׁיבּוּ אוֹתוֹ
אֵלֶיָּהּ כְּהֶשֶׁב יֶלֶד שֶׁסָּרַח אֶל חֶלְקָהּ הָאֲחֵרוֹן שֶׁל אֲרוּחָהּ נִזְנַחַת וַיִּצְקוּ אֶל סֵרְבָנוֹתוֹ
הַשׁוֹתֶקֶת אֶת קוֹלוֹתֶיהָ שֶׁל מְרִינָה מֵאוֹתָן גְּבֻעוֹת אֲרוּרוֹת וְאֵת מֵה שֶׁהִרְאָה לָהּ
אֲחִיהָ פְּעָמִים הֵרַבָּה בְּמֵה שֶׁנִּעֲשָׂה שֵׁם בְּשׁוּלֵי הַקִּרְחוֹת שֶׁאֵלֶיָּהּ גּוֹרְרִים אֶת נִשְׁיָהּ
שֶׁל הַהֵם, וְכִבֵּר לֹא יָדַע אִם קוֹלוֹתֶיהָ שֶׁלָּהּ הֵן הִיפָחוּת הַקִּצְרוֹת וְהַחֲנוּקוֹת הָאֵלֶּה,
אוּ מְקוֹלוֹת מֵה שֶׁהִיא מִסְפֵּרַת עַל מֵה שֶׁהִרְאָה לָהּ שֵׁם יֶאֱנוֹשׁ, וְרַק כִּשְׁהֶלֶךְ וְגִדְלָהּ
הַבְּכִי, הַבֵּיִן כִּי לֹא בְּהֵם הָאֲרוּרִים הִיא מִסְפֵּרַת, אֲלֵא בְּמֵה שֶׁעֲתִיד לְהִשְׁמַע מִמֶּנָּה
וְעֵלֶיָּהּ, וְנִצְמַת מְלוֹא כּוֹבְדוֹ אֶל מוֹשֵׁב הָעֵץ הַמְּמוֹרֵט, וְדַמּוֹ אוֹזֵל מֵרָאשׁוֹ וּמְחַזְּהוּ
אֶל כְּפוֹת יָדָיו הַכְּבֻדוֹת הָאוֹחֲזוֹת בְּשׁוּלֵי הָעֵץ הַחֲלָקִים, וְאֵל הַרִיק הַנּוֹרָא הַזֶּה,
שִׁידַע שֶׁנִּבְעָה בּוֹ עִם הַזִּיעָה הַקְּרָה עַל מִצְחוֹ וְעַל עוֹרְפוֹ, הִגִּיחַ אֶסוֹן סִיפּוּרָהּ
שֶׁלָּהּ עַל יֶאֱנוֹשׁ אֲחִיהָ וְעֵלֶיָּהּ, אַחֲתוֹ — עַל מְרִינָה — שְׁעֵתָהּ כִּבֵּר חֲדָל לָהּ אוֹרְחָהּ
כְּנָשִׁים וְהִיא מוֹנָה בְּאִמָּה אֶת הַיָּמִים וְהַשְּׁבוּעוֹת וּמֵהֲדַרְקָת בְּבַהֲלָהּ אֶת סִינְיָהּ
הַדָּק הַיֵּטֵב אֶל מוֹתָנִיָּה וּמִבְקָשָׁת לְהִיוֹשֵׁעַ בְּתֵא הָאֲפֵל הַזֶּה בְּדוּרָה שִׁפְדָהּ אוֹתָהּ
מִבֵּיתָהּ שֶׁלָּהּ וּמֵאֶסוֹן כְּבֵלָהּ. וְנִפְלֵא הִיָּה הַדְּבָר בְּעֵינָיו שֶׁדָּלָהּ אֶת נִפְשׁוֹ שְׁלוֹ מֵתוֹךְ
בְּאֶרְצָהּ הַחֲשׁוּכָה וְהַשׁוֹתֶקֶת וְהַמְצִיאָה לָהּ מִיָּד נִיחּוּמִים שֶׁקֵּטִים וּבוֹטְחִים בְּשׁוּלֵיִית
רְצֻעִים שֶׁהִבְטִיחַ לּוֹ תִּשׁוּבָה לִיד רֹכֵן שֶׁהוֹשֵׁעַן עַל הַחֹמָה הָעֵתִיקָה שֶׁבְּרַחוּב
בְּשִׁטּוֹכָהּ, וַיִּבְיָאָהּ לָהּ בְּקִידוּשִׁים מֵהִירִים שִׁמְצִיאָה לָהּ מֵהָר וּבְכֹאֵן.

כִּשְׁהִלְכָה הַסִּיעָה חִוּצָה מִן הַקְּפֵלָה, הִיָּה דוּוֹקָא הוּא זֹקֵף וְנִישָׂא מִבֵּין הָאֲרַבְעָה
מוֹלִיכִים חוּץ לְרַחְבָּהּ אֶל הַשְּׁבִיל הַיּוֹרֵד מִגְּבַעַת הַנְּוֹאֹוֹל, מִפְּנֵה גִב שַׁחֲרוֹ וְדוּמָם
אֶל אַחֲיִינוּ, אוֹחֲזוֹ בִידּוֹ אֶת מְרִינָה מִשְׁמָאֵלוֹ, מֵהִסָּה מִיָּמִין אֶת אַחֲתוֹ בְּחִיבּוּק
שֶׁל נִיחּוּמִים בּוֹטְחִים וּסוֹכְרֵי אֶת סְקֵרְנוֹתָהּ הַנִּסְעֵרַת בְּלַחֲשֵׁהּ — קָדוֹשׁ הוּא סוֹד
הַוּוִידִי, הֵן יוֹדַעַת הִיא, קָדוֹשׁ, קָדוֹשׁ.

נִעְלָמוּ נִפְנוּפֵי הַיָּדִים וְגַם הַבֵּד הַמִּסְתוּלָל בְּרוּחַ מֵאֲחֹרֵי עֵיקוֹל הַדֶּרֶךְ הַיּוֹרֵדָת
מִגְּבַעַת הַנְּוֹאֹוֹל, וְהוּא נִכְפָּף וְהִטָּה עֲצָמוֹ מוֹל הַרוּחַ הַמְּכָה בְּגִלְמָתוֹ וְנִמְלָט
אֶל אוֹלָם הַנְּקֻרְפוּלְיָהּ הָאֲהוּב עֲלָיו לְטֻמּוֹן שֵׁם אֶת כֹּאֵב גּוֹפּוֹ בְּחוּשׁ הַרְצוּעַ
בִּיתְרִים מֵתוֹחִים שֶׁל אוֹר מִן הָאֲשֻׁנִּים הַמְּקוֹשְׁתִּים שֶׁמַּעַל הַסְּרָקְפוּגִים וְעַד אֲרִיחֵי
הַשַּׁחֲמַט שֶׁלְרַצְפָּה, וְקָרַס כִּבֵּר אֶל תוֹךְ גִּלְמָתוֹ שְׁלוֹ לְמֵרְגָלוֹת שְׁנָתָהּ הַמְּפוֹסֵלֶת
שֶׁל הַמְּלָכָה יָאֵנָה מוֹל לוֹחַ קִבְרוֹ שֶׁל זִיגְמוֹנְט־אוֹגוֹסֵט, וְהוּא שׁוֹמַע בְּעֵילְפוֹן
גְּלוּי־עֵינָיִים אֶת אוֹוֶשְׁתָּהּ הַמַּעוּבָה שֶׁל שְׁלֵמַת־בְּגָדוֹ נֶאֱרַגְתָּ אֶל קוֹל קְפֵלֵי הַשִּׁישׁ
הַנֶּאֱסָפִים בְּכִרְכִּים דְּקוֹת אֶל חֲזוּה־הַמְּלָכָה הַיִּשְׁנָה הַגּוֹלְשֵׁת אֵלָיו מִמַּגֵּשׁ הָאֲבָן
שֶׁלָּהּ, רוֹכְנַת אֶל רָאשׁוֹ וּמְצַנֶּה בְּשִׁדֵי הַשִּׁישׁ שֶׁלָּהּ אֶת מִצְחוֹ הַחֵם, אַחַר כֵּךְ

אוספת אותו בידיה ברחמים רבים, ראשו על קֶזָה, והוא מוטל — ידו שמוטה אל האריחים הרבועים — באפס־כוח בחיקה, ומשם היא נושאת אותו בשתי ידיה ומניחה אותו במקום מנוחתה שלה על הטבלה הלטושה, וכשהוא שוכב שם גבוה, מוטל על גבו ויורד במעלות של חושך אל תוך שנתה, גולות עיניו שמתחת לעפעפעי הסגורים ניתקות מאחיותן וצוללות אט־אט כשתי אסדות טובעות אל הים האפל שבקופסת גולגולתו, שורכות אחריהן שובל חבל ירקרק ומתנודד של אצות וגבעולי מים, ובנחיתתן מאחור על קרקעה העמוקה של רצפת הגולגולת הן מרימות שני ענני חול־זכוכית מרוססת, ומשם כשתי פנינים קדורות וגדולות בקרקע־מים הן משקיפות במבט שחור מבעד לים זכוכית ירוק־שחור שקפא עליהן אל שני קרעי תושבות־ארוכותיהן הריקות הניבטות לתקרת הנקרופוליה הקמורה ומשם לשמים ולשמי־שמים הנוטים חופתם על הוואוֹל ועל הוויסלה שנוצצת אליהם את מימיה, ומעליה — מעל שפעת הזהב המפכפך — על גשר פִּילְסוֹדְסְקִי — עומדים זיגמונט ויאנה עמידה ממורטת והשמש מִפְזָה את גוום המלוטש, ובאותו מקום שבו אומדות היו רגליו את קצבו של מארש־דִּמְבְּרוֹבְסְקִי, הם מונים ומעבירים תחת שרביטם את מי שברצונם להעבירם, ומונעים ומשִׁלְחִים לגבעות הרחוקות את מי שאין ברצונם להעבירם, ושפתי השיש הפשוטות קמעה מריעות קול מְחֹזֹת האבן שלהם — קול נישא באוויר הקר, נוסק ואחר כך נוחת ומכה אדוות של זכוכית אל שתי הפנינים השחורות הפעורות אליהם לרווחה: לְהַצִּיל חַיֵּי אָבוֹת / כֶּן נָשׁוּב עַל פְּנֵי יָמוֹת.

צינת השיש הקר ואפלולית הערב היורד העירו אותו מִרְבְּצו הנכאב אל קיטונו החם, שחלונו סמוך אל גן החומה העבה. הנער המשמש אותו פשט ממנו את בגדיו והביא לו את מאכלו בחרדת מְלֻשֶׁת נמוכה ונערית, שהשיבה לו את רוחו האבודה והכינה אותו לשנת הערב. כששכב על מיטתו שמע כיצד ננצע הקיץ לרוח ספטמבר הקרה שנשבה בחלונו ליד אגסי הבר בחצר המְשִׁירִים את פְּרִיִים לֶאֱרֵץ. קול החבטות הרכות באדמה הלחה העיר בו פחד־חידה עתיקה כמו אז מול ספר ענק ששלף למענו סִפְרָנָה של הביבליותקה הַיֶּאֱגֻלֹּנִית ובו תמונות פותרות־חלום במראות מבעיתים יותר מן החלומות, כאילו באו החלומות להעיר אסונות איומים מהציורים האלה שלא היו מתעוררים אילו לא הזדמנו החולמים אצל רפי הספר, שְׁצִייר צִייר בו על פני דף נייר קשה ומחוספס המשמיע בדפדופו קול נֶפֶץ מאובק; עץ אגס שנופו רחב והוא כולו כְּפִרְיוֹ עומד במותניים אגסיים על גזע צר כפוטורת של פרי ואגסים רבים תלויים בו וּלְחִיִּים הוֹרְדָה במכחול דק ורדות קלה ומימית בלחי כל אגס, וליד העץ מגדל אבן וקורה יוצאת מכותרתו החוצה, ועל הקורה ענוב

חבל תלייה ובקצהו איש תלוי במהופך ראשו נופל מטה, קרסול רגל אחת תפוס בקצה החבל ורגלו השנייה כפופת ברך כעין עמידת החסידה, ידו האחת תחובה בפתח מעילו וידו השנייה פרושת כפפה שמוטה כבדה אל הארץ, ועורב רעב עומד בראש המגדל וקורא במקור פעור קריאות שבר רעות שנופלות על צמרת העץ המווריד לו פרות למטה כאילו מקללת המת הם מוורידים, ושפעת הברכה הפורייה והמקוללת הזו שקטה ושלמה מאוד כמו עתה בדממה שבחדרו, שהברכה נעשית בה קללה והקללה נעשית בה ברכה, ורק קולות הרוח הרטובה הנחבטת באגסי הבר שבחצר במשבי פתאום מעירים בו נפילות חבוטות, כאלה שהשמיע לו יאנוש, וממוראן נרדף אל קיטון בגדי הכהונה שלו והתלבט בבהלה אל תוכם ויצא אל רחבת הוואוול הגדולה, ואל השער נרדף מן החבטות הלחות שנשמעו לו עתה כבאות מכל עבר ועיוותו כבטנו קבס כאילו אכל מן האגסים הוורדרדים האלה, שריקבון קודמיהם מן הקיץ שעבר בא אליהם מן האדמה עם ריקבון התלוי שנשמט מן החבל, ותסיסתם הפורייה נעפצת עתה בפיו היבש מן הלילה שניחר בו שעות של יקיצה מעונה ויצא אל החושך החיצון של מורד הגבעה, מקום שילל הרוח רב והעצים נעים בחריקת שיניים, ואף שידע כי הוא יוצא אל השעות האסורות ביציאה, פֶּטַח בכגד הכמורה שלו שימלטהו בעיר העצורה, וכאילו התגולל עם שפעת העלים הנחבטת למרגלות החומות הגבוהות בדרך היורדת לפתח רחוב גְרוֹדְצָקָה ומשם אל דרך־המלכים העולה עד לכיכר העיר העתיקה, ובהליכה הנחפזת הזו מְעֵלָה דיפדף גופו בצללי עמודי השער החשוכים החולפים לאחור בחשכה את שמות הקדושים של כנסיית מרצינה, כנסיית אנדְרֵי הקדוש וכנסיית פיוטר ופאוול הקדושים, והעדה המפוסלת הקדושה הולכת ונאספת אחריו ורודפתו, והוא חומק ופונה ממנה במעלה הרחוב אל כנסיית השילוש הקדוש הענקית של הדומיניקנים שבֶּסְטוֹלְרֶצָה כאילו להציל את שולי גלימתו ממדרס רגלי הענק שלהם עד לחזית האבן הדומיניקנית הרחבה שדוקרת אותו בכידוניה ובדגליה והיא מריעה על גופו הרועד ועל גופת הדרקון המובסת לרגליה. כשיצא מסמטת סֵיִינָה אל מבוא כיכר העיר, הוצנה זיעתו והרוח הקרירה כיווצה אותו על מדרגות הקפלה הצרדית של גברתנו מֶאֲרִי הקדושה מכול, כאילו היה חיטוב אבן עגול ומסעד לקבצני היום הסועדים שם את שיירי מזונם. בחשכה שנכפתה על העיר ועל כיכרה הביט מרוקן ומשתאה מחנייתן השקטה של מכוניות הבְּנִיץ הרובצות על רצפת הכיכר בגגות הבר הפתוחים שלהן ובאלומות פנסייהן שהן משלחות זו אל זו מצדה האחד של הכיכר אל צדה האחר ככלבי ים שחורים ונוצצים שמצאו חוף רחוק לטְקְסִי החיזור שלהם והם תרים על רצפת הכיכר

ועל סטווי בניין הסוקנייצה שבמרכזו אותות אבודים שנשרו מנוצת המתכת של מיצקייביץ' המשגיח עליהם מעל הפוד'יום שבחזית הסוקנייצה וממלמל: **כָּל שְׂזָר נָטַל מִמֶּנּוּ / חָרַב הָיָא שְׁתֵּשִׁיבְנּוּ**. אימת המנועים הנוהמים הבריחה אותו אל מאחורי הקפלה בדרך ספיטלנה העולה אל חומות העיר, כאילו ימתין לו שם מעבר לקשת הרחבה של רחוב פיז'רסקי בגומחת החומה העתיקה הרצען הצעיר והמתולתל, חגורת עור אלכסונית על גופו, בערווה גלויה ובחיוך נערי ומתוק שנטל בגנבה מדונטלו, כדי שיביאָהו כבר עתה אל מרינה המתייסרת בפודגור'ה. ובחשכה ההזויה והשתוקה הזו של פינת ספיטלנה ופיז'רסקי נבעת לרגע כשראה עד כמה סמוכים אליו שלושת המשוחחים שיצאו ממעון החירשים-אילמים, גוזרים כמעט ליד אוזנו את האוויר באצבעותיהם המהירות כבמספריים ומגישים את פיסות הלילה החתוכות בעיניים מעפעפות אל שפתותיהם הטועמות והממזצמות כאילו ניסו אותן לפני שיגישו לו — לעומד סמוך כל כך לכתפיהם — את לילם המפוטפט לטעימה, שיהיה פרוטב הטוב לאגסי לילו שלו שתרעלתם הוורודה עדיין תוססת בבטנו. נרעש מן ההמולה הרמומה הזו פנה מהם מטה אל הדרך היורדת אל כנסיית גברתנו מארי שעל החולות, חולף על פני אנה הקדושה היצוקה בגוש עבה ומוארך ומניח שוב את גופו הרווה ליד הגולגותה שלמדרגות הכרמליטים, עייף ונואש מן הקדושה העריצה הזו ומייסורי הנצח של השיש המתעוות על צלבי הברונזה הזולגים דמעות גדולות וירוקות של לשלשת יונים, משפעת הגלגלים המתהפכים ודוקרניהם, החניתות המשספות צלעות והחצים הפולחים את חזות האבנים העקורות. כלום לא לכך ממש לכך נועדנו, מילמל לעצמו, כלום לא נשבענו תחת מרותך? וכלום לא תתקיים בנו ההבטחה — בלא צלליהם הנעלמים שם בגבעות של פודגור'ה — פי ניעשה לַעַם אָחָד?

מהכנסייה הכרמליטית ועד סופו של רחוב קנוניצה נעשתה לו דרכו בקיצור הממולמל הזה, ושוב יכול היה לשוב אל ביתו ממבוא הרחוב לוואוול כמו בפסיעה אחת.

*

הקללה השלישית: וְהַעֲלֹם שָׁנָא אוֹתָם יַעַן כִּי לֹא מִן הָעֹלָם הָמָּה

יוֹם חֲשֵׁךְ וְאֶפְלָה

יוֹם עָנָן וְעָרְפָל

כְּשַׁחַר פָּרַשׁ עַל-הַהָרִים

עם רב וְעָצוּם כְּמָהוּ
לֹא נִהְיָה מִן־הָעוֹלָם
וְאַחֲרָיו לֹא יוֹסֵף
עַד־שֶׁנִּי דוֹר נְדוּר:

כשיצא מקנוניצה, נפרשה מלוא גובהה גבעת הוואוול החשכה, ואף על פי שראה אותה, לא רווח לו, וכאילו השתכחה ממנו דרכו לשם המשיך במורד הגבעה אל בתי קזימירו. הכיר שהגיע אל מבואות הרחובות הצרים שלהם על פי העיתונים המתגוללים ומסתבכים בין נעליו, שאותיות כותרותיהם כנרות שחורים דקים ובקצותם שלהבות שחורות הנוטות פעמים למעלה ופעמים לפנים ופעמים לאחור. שפעת הנייר המתגוללת הזו התלבטה עוד ועוד בין רגליו כאילו ביקשה לחסום את מגעו בחומת הבתים הנמוכים והריקים שלפניו, שכל חלונותיהם ודלתותיהם צלובות בקרשים ופתקאות של קריאות אזהרה צהובות ממוסמרות אליהם. נעמד נשען בידו האחת אל גדר נמוכה ובידו השנייה ביקש לנער את שושנות הנייר האפורות המסתוללות ברוח לילה רטובה מגשם קיץ הביל ומתעבות סביב רגליו לפקעות לחות ואחז בקצה הנייר הדביק ובתנועה הפוכה להתרתו עיבה עוד יותר את העיסה הרטובה והמעופשת שדבקה עתה גם בסוליות נעליו, ומראיתן כשל נעלי האיכרים ההולכים בשלג העמוק ומדרסי קש רחבים קשורים לערדליהם, ויאוש אטום מן הבוצה הפילית הזו שעיבתה את שתי רגליו, ומן הרוח הסועה מול פניו ומטיחה בו עוד ועוד גיליונות רטובים שריח גשם ועופרת נידף מהם, ליעלע בגרונו בכי עצור ונעזב על חולשת גופו שתקפה אותו באפלה ועל אימת קולה הסתום והרודף של השירה הנישאת עם האוויר הנושב מן הבתים הנמוכים בעיסה קרה ודלוחה של נייר ומים:

אנשים נרְפָּשִׁים מ־Papier maché בבתים נמוכים של Papier maché מאכילים ילדים חיוורים ב־Papier maché טובלים אצבעות רוות של Papier maché בעיסה קרה אפורה של Papier maché בונים להם בתים של Papier maché ורחובות מתפתלים של Papier maché וזרמים בגגות עקומים של Papier maché מטיפים ממזובים של Papier maché טיפות עכורות של Papier maché ובחצרות חשוכות של Papier maché ממלאים שקים ב־Papier maché ובשווקים נרעשים מ־Papier maché מרשרשים במטבעות של Papier maché צועדים אחרי ארונות Papier maché

ממלמלים בשפתיים עֵבְשׁוֹת של Papier maché מילים רסוקות של Papier maché בחררים נמוכים של Papier maché קוראים נסתרות ב־Papier maché ומתפללים לעננים של Papier maché ובונים שערים של Papier maché ברקיעים קדושים של Papier maché בפנים נבעתות של Papier maché יוצאים מקשתות של Papier maché לרקוד בחופות של Papier maché ופורטים על נבלים של Papier maché משיטים פרחים של Papier maché על נהרות אפלים מ־Papier maché וחולמים עולמות של Papier maché מתגעגעים לְאַרְצוֹת של Papier maché ובוכים בְּפָנִים שחורות של Papier maché ועומדים מול אימים כְּלְמוֹל Papier maché בחזות פרומים של Papier maché טורפים צעקות של Papier maché ונופלים כבובות של Papier maché נערמים בשוחות כ־Papier maché וזורמים בתעלות כמו Papier maché וצפים לנחלים כמו Papier maché נשפכים לימים כמו Papier maché וממקום שאליו הם נמסים כ־Papier maché משם הם שבים וזולגים בטיפות של Papier maché.

על רחבת הגבעה הגבוהה, שתווי צריחיה המחודדים כבר הסתמנו עם השחר המפציע קמעה קמעה, נזכר כי היום הוא יומו לשרת במיסה של יום השישי וכך גם נזכרה לו חובת־הדרשה שלו ליום הראשון וניסה למללה ולציירה לפניו דבר דבור על אופניו, והתערבבו לו מילות הקללה של חזון יוחנן בפותחו את החותם השביעי ודברי קללתם בברד ואש, בימות־לענה ובארות מעלות קיטור גופרית בלולים במילות הברכה הרועדות, שביקש להביא אל דרשתו שלו על שאֲרֵי בשרו ועל צאן מרעיתו ועל פולין הקרושה שלו, שנתקללה בכובשים ונתקללה מצלליה שלה בקזימירז ובפודגורז', וגם כשהם הארוזים הולכים ונעלמים בידי אותם כובשים מעל פני האדמה, הם כאגסים הרעים והמְאָרְרִים האלה באים עתה בבשר, הבשר שממנו הוא מבקש להצמיח כעת ברכה חדשה שתעלה כעץ מלבלב ותשגה על פולין הקרושה והמבורכת שלו. ומסערת רוחו שמע שהוא ממלמל בקול, ורוח גדולה באה מן השביל העולה ליד חומת הגבעה ומשברת את מילותיו וטורפת אותן מרחוק: תחילה קולה דק כקול תיניק קטוף משדי אמו, ואחר כך הולך קולה ונחזק כקינת אוהב באלמנות, וכשהיא באה עֲדָיו בענן עלים ואבק, קולה כמו קול בגלגל על ארץ לא נושבת והיא טופחת על פניו ואל פיו בקול בכי רב — קולה של ארץ שְׁשָׁבָקָה אל.

קרקוב 1993 — קייב 2003